

Єгоров Ігор Юрійович,
*член-кореспондент НАН України, доктор економічних наук, професор,
завідувач відділом інноваційної політики,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»;
завідувач Офісу оцінювання діяльності наукових установ НАН України;
ДУ «Центр оцінювання діяльності наукових установ та
наукового забезпечення розвитку регіонів України НАН України»*

ПЕРЕХІД НА СТАНДАРТИ ЄС У СФЕРІ СТАТИСТИКИ НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Органи державної статистики України досить успішно перейшли або переходять на стандарти Європейського союзу (далі – ЄС) у багатьох галузях статистики. Не є виключенням і статистика науки та інновацій. Але, на жаль, деякі проблеми залишаються. Частина з них обумовлена тим, що у ЄС та в Україні існують дещо різні потреби у забезпеченні інформацією органів державного управління. Також слід взяти до уваги, що стандарти в галузі статистики науки розробляються на рівні не ЄС, а на рівні Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР), а вже потім сприймаються іншими розвинутими країнами, включаючи країни Європи, тому формальний перехід до практики тільки ЄС не завжди призводить до ефективних результатів на національному рівні.

Наприклад, в Україні існує нагальна потреба у відслідковуванні процесів наукової еміграції. У країнах ЄС необхідні дані збирають лише в рамках спеціалізованих обстежень на кшталт обстеження CDH (Careers of Doctorate Holders – Кар'єра власників докторського ступеню). У США регулярно збираються дані щодо науковців-емігрантів до цієї держави на основі опитувань у власній країні (проблема еміграції до інших країн там гостро не стоїть). В Україні вкрай необхідно налагодити моніторинг міграційних процесів, для оцінки реальних розмірів кадрового потенціалу національної науки. Дані щодо еміграції не є обов'язковими для ЄС, але для нас це вкрай важливо, бо еміграційні процеси мають величезний вплив на стан вітчизняної науки. На наш погляд, основна загроза для української науки полягає не в тому, що країна може втратити перспективні технології, а в тому, що «вимивається» людський потенціал. Контракти з іноземними замовниками слугують в першу чергу не для розвитку національної наукової бази, а для відбору кандидатів для роботи на інші країни.

Відомо, що Міністерство освіти і науки України планує відновити облік наукових працівників, але поки що неясно, як саме це буде зроблено. Скоріш за все було б раціонально створити оновлений реєстр науковців на загальнодержавному рівні. Свого часу існували подібні реєстри кандидатів та докторів наук, але наразі можна було б розширити подібний підхід з метою отримання інформації про інші групи наукових працівників. У будь-якому разі такий облік

повинен бути доповнений проведенням соціологічних обстежень серед дослідників українського походження, які вже виїхали за кордон. Тут необхідно буде звернутися до країн-партнерів і використати досвід проведення проєкту CDH, який згадувався вище. Важливою проблемою стане визначення періодичності таких обстежень та розробка підходів для коректного формування відповідних вибірок.

Ще один необхідний захід – відновлення інформації про довготривалі відрядження за кордон, щоб мати більш повне уявлення про роботу українських вчених в інших країнах. Проблема в тому, що саме такі відрядження стали значною мірою прикриттям реальної еміграції.

Безумовно, еміграція вчених з України буде тривати ще досить довгий час. Як свідчить досвід багатьох країн світу в останні десятиліття, для утримання і повернення вчених грають роль не тільки чисто матеріальні стимули. Тобто, саме розвиток певних секторів національної економіки може загальмувати процеси еміграції та створити умови для «циркулярних процесів» у науковій сфері. Але для цього органам державної влади необхідно мати надійну інформацію, яка на сьогоднішній день не збирається.

Ще одна проблема у переході на міжнародні стандарти – суто формальний підхід до збору та інтерпретації первинних даних. Це стосується, наприклад, розрахунків чисельності науковців в еквіваленті повної зайнятості. Підходи, які використовуються в інших секторах економіки, тут не «спрацьовують», адже зайнятість науковців одночасно в різних секторах діяльності має свою специфіку, яка не враховується діючою методикою. Тому варто змінити підходи для збору первинних статистичних даних, що дозволить проводити коректні порівняння з іншими країнами.

Варто звернути увагу і на точність формулювань тих чи інших показників. Нехтування цим аспектом вже стало причиною того, що нашу країну виключили з розрахунків Європейського інноваційного табло у поточному році, що, звичайно, створює певні труднощі при порівняльному аналізі нашої країни та країн ЄС. При цьому, перш за все, варто виходити з інтересів нашої держави, адже частина показників, які країни ЄС збирають у себе, для України не є актуальними. Як приклад можна навести показник кількості аспірантів не з країн Євросоюзу.

Очевидно, що в умовах воєнного стану забезпечити всі необхідні перетворення буде важко, але модифікувати самі підходи щодо змін для розрахунку окремих показників та організації процедур збору статистичної інформації цілком можливо.